

INTERNATIONAL JOURNAL OF VOLGA - URAL AND
TURKESTAN STUDIES (IJVUTS), VOLUME1, ISSUE 1, P.117-121.

ULUSLARARASI İDİL - URAL VE TÜRKİSTAN
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (IJVUTS), CİLT1,SAYI 1,S.117-121.

“AMGIN, OLEG; Ivan INNOKENTIEV, Liubov BORISOVA, Emilie
MAJ (2018). *Des nouvelles de la Taïga/Anthologie des écrivains iakoutes du
XX^{siècle}. Borealia.*” Adlı Kitabın Tanıtımı ve ‘Saha/Yakutlar ve Nikolay
Neustroyev'in "Korku" Adlı Hikâyesi’

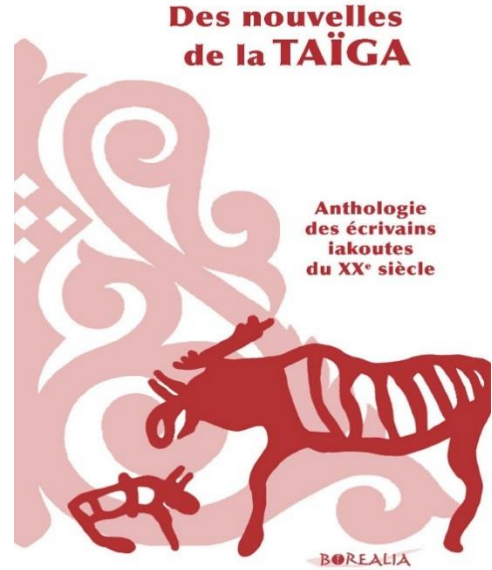
Harun GÜNGÖR¹

Ülkemizde Saha/Yakutlarla ilgili araştırmalar oldukça az, olanlar da daha çok Yakut Dili ile ilgilidir. Yakutlarla ilgili yayınların ilkini 1930’lu yıllarda Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olan Edouard Pekarsky’nin Yakut Dili Sözlüğü’nün ilk cildi (A-M) oluşturur. Her nedense bu sözlüğün ikinci cildi yayımlanmamıştır.

Sovyetler Birliği’nin dağılması sonucu özellikle Türk dil bilimcileri Fatih Kirişçioğlu, Gülsüm Killi, Ümit Şahin, Hüseyin Yıldırım, Nigâr Kalkan ve Muvaffak Duranlı bu alanla ilgili çalışmış ve çalışmalarını sürdürmektedirler. Metin Ergun’un “Yakut Destan

Geleneği ve Er Sogotoh” adlı çalışmalarını hatırlamak, söz konusu çalışmalarda rahmetli Yuri Vasilyev (Cargıstay)’in çaba ve gayretlerini de unutmamak gerekir.

Yakut kültürü, Türk kültürünün önemli bir parçasıdır. Dil ve edebiyat çalışmaları dışında mutlaka Yakut kültürü ile ilgili akademik anlamda yüksek lisans ve doktora çalışmaları yapılmalı ve yaptırılmalıdır. Ancak burada önemli bir noktaya işaret etmek istiyorum. O da bu

¹ Emekli Prof. Dr., Kayseri. E-posta: gharun@gmail.com.

tür kültür çalışmaları yapacak araştırmacıların yapacakları araştırmalara zihnen hazır olmalarıdır.

Yakutlar da Türk halkları gibi önceleri Tanrı/Tangara'nın merkezinde yer aldığı ve Batılı araştırmacıların Tenrizm diye adlandırdıkları bir inanca sahiptiler. Bu inancın yatay boyutunu ise Kamlık/Şamanlık oluşturuyordu. Bir yaşam biçimi olan Şamanlık, yaşanılan çevre ile uyumu gerektiriyordu ve Yakutlar da buna inanıyorlardı. Daha sonraları Ürün Ayı Toyın ve Abasılar teşekkül etti ve bu inanış bir tür dualizme dönüştü.

XVII. yüzyıl başlarında Rusların bölgeyi istilasını ile Yakutlar, Pravoslav dini de denilen Rus Ortodoksluğu ile karşılaştılar. Bu karşılaşma Yakutlarda yeniden eski inançlarına dönme istek ve arzusunu uyandırdı. Günümüzde Yakutların çoğu Pravoslav dinine mensuptur.

Çarlık Rusyası'nın yerini Sovyetler Birliği alınca özellikle Stalin döneminde Yakutlar millî kimliklerini sorgulamaya başladılar. Bunun öncülüğünü Gavril Vasilyeviç Ksenofontov yaptı. Önceleri Yakut din ve kültürü ile *Şamanizm. Izbrannıye Trudı (Шаманизм. Избранные труды, Якутск: Север-Юг, 1992. — 320 с.[публ. 1928—1929 гг.]*) adlı eserini, daha sonra da iki ciltlik *Uraanghay-Saxalar (Ураангхай-сахалар: Очерки по древней истории якутов)* kitabını hazırladı. Ne yazık ki, Ksenofontov² 1937/38 yılında Stalin taraftarlarınca Moskova'da öldürüldü. Yuri Vasilyev'in isteği üzerine bu kitap için yazdığım tanıtma yazılarımı Türk Bodun Bilimi Araştırmaları (Kayseri, 1998, s. 64-68; s. 92-98) adlı kitabımda yayımladım.

Ksenofontov, günümüz Türkçesine çevrilerek yayınlanmış olan *Şamanizm* kitabında, “Sizin din ve inanışınızın etnik tarafı yoktur.” diyen Rus araştırmacılara Şamanlarla Hz. İsa'nın hayatını karşılaştırarak cevap verir. Ksenofontov'a göre “Şamanlarla İsa'nın hayatı arasında 9 noktada benzerlik vardır ve Şamanizm, Hristiyanlık da dâhil, bütün dinlerin anneannesidir.”. Aslında bu kitap, içerdiği fikir ve düşünceler açısından Rus Ortodoksluğuna bir başkaldırı niteliğindedir.

Ancak Stalin döneminde başlatılan “Dekulakizasyon (= Kulaksızlaştırma)” politikası neticesinde Şamanlara karşı başlatılan yok etme politikasına Hakas araştırmacı Leonid. Potapov'la birlikte karşı çıkmalarına rağmen, Şamanların yok edilmesinin önüne geçememişlerdir.

² Ksenofontov'un Şamanizm ile ilgili diğer bazı önemli çalışmaları şunlardır:

→ Легенды и рассказы о шаманах у якутов, бурят и тунгусов: (Материалы о мифологии урало-алтайских племен в Северной Азии). Иркутск, 1928 (переиздано: М., 1930).

→ Хрестес, шаманизм и христианство: (Факты и выводы). Иркутск, 1929.

→ Культ сумасшествия в урало-алтайском шаманизме: (К вопросу об умирающем и воскресающем божестве). Иркутск, 1929.

Yazık ki, Yakut din ve kültürü ile ilgili Türkiye’de yazılan kitap ve makaleler bir elin parmaklarını geçmemektedir. Buna karşın Avrupalı araştırmacılar başta olmak üzere farklı milletlerden araştırmacılar Yakut din, kültür, müzik ve sineması hatta müzik aletleri hakkında bile oldukça çok çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalardan birisi de Estonyalı araştırmacı Emilie Maj’ın Yakut dini antropolojisi ile ilgili yaptığı *Le Cheval Chez les Yakutes Chasseurs et Eleveurs –de la monture al’embleme culturel* adlı doktora tezidir. Maj, tezini *La Chasse à l’âme. Esquisse d’une théorie du chamanisme sibérien*³ adlı eseri ile günümüzde Şamanlık araştırmalarına yeni bir boyut kazandıran Roberte N. Hamayon’un danışmanlığında yürütmüştür. Din antropolojisi konusunda yapılmış olan bu tezde ilginç bilgiler yer almaktadır.

Söz konusu tez çalışmasından sonra da Yakutlar ve onların kültürleri ile ilişkisini kesmemiş olan Maj, Borealia yayınevini kurmuş, Yakut kültürü ile alakalı birçok kitap yayımlamıştır. İşte onlardan birisi de kendisinin redaktörlüğünü yaptığı *Des Nouvelles de la Taiga-Anthologie des écrivaines Yakoutes du XX siècle*, Borealia 2018 adlı eserdir.

Eser önsöz dışında Nikolay Neustroyev, Surun Omollon, Aissen Doydu, Ivan Innokendiev, Oleg Amguine, Lubov Borussova’nın hikâyelerinden seçmeler içermektedir. Ben adı geçen antolojide yer alan Nikolay Neustroyev’in “Korku” adlı hikâyesini (s. 15-17) burada vereceğim. Umarız okuyucuların ilgisini çeker.

KORKU

(La Peur)

Kayaların arasında akan nehrin yanında gerçek bir abaahy⁴ ile karşılaşacağımı kim düşünebilirdi? Ancak, anlatacaklarım Verkhoyansk dağlarına giden yolda gerçekleşmiş ve korkum ne kadar da büyük olmuştu. Noel arifesiydi. İki ren geyiğimi koşmuş ve Verkhoyansk kasabasına doğru yola koyulmuşum. Akşam karanlığında, soğuk son derece sertleşmişti. Ren geyikleri, manzarayı bulanıklaştıran buhar bulutlarını soluyarak dörtlüye koşuyorlardı. Nerede olduğumu bilmek imkânsızdı. Yukarı doğru baktığımda, karanlık gökyüzünde parıldayan yıldızları görebiliyordum. Ren geyiklerinin nefesinin süt renkli sisi arasından uzaktaki dağ

³ Nanterre, Société d’ethnologic (Université de Paris-X), 1990, 880 p. Kitapla ilgili değerlendirme için bk. Françoise Aubin “La Chasse à l’âme. Esquisse d’une théorie du chamanisme sibérien, Nanterre, Société d’ethnologic (Université de Paris-X), 1990, 880 p. (cartes, illustr., bibli index).” Archives de Sciences Sociales des Religions, Année1991, No. 74, pp. 253-255.

⁴Abaahy: Yakut inançlarında kötü ruhlar, aorta yırtarak hastaların ölümüne neden olan ruh hırsızları. (ÇN)

sırtlarını görebiliyordum. Sonra, soğuk ya da başka bir şey yüzünden, kayaların arasından hafif bir ışık görünüyor gibi geldi bana.

“Tunguz Tchymaady'nin balaghan'ı⁵ olmalı” diye düşündüm. Ona doğru koştum. O esnada, tam süratle ilerleyen ren geyikleri aniden durdular, sanki yerden fişkıran bir çite toslamış gibi saplanıp kaldılar. “Hey, o nedir?” Kızıktan aşağı atladım ve Tunguz *balaghan*ının hemen önünde durduğumu fark ettim.

Sonunda bu güzergâhta biriyle buluşma düşüncesi beni sevindiriyor. Ren geyikleri *serge*'ye⁶ bağlandıktan sonra, uzuvlarım soğuktan dolayı tamamen kaskatı kesilmiş bir vaziyette büyük adımlarla evin kapısına vardım. Bir taraftan giysilerimdeki karı temizlerken diğer taraftan da kapıyı dinliyordum: İçeride sessizlik hüküm sürüyordu. Başımı şömineye çevirdim. Duman ya da kıvılcım yoktu. “Sanki herkes uyuyor gibi” diye düşündüm. Kapıyı genişçe açtım ve içeriye daldım. Ayaklarım taşlar üzerindeki çakıllar gibi donmuş zemini dövdü. “Evin diğer yarısında yaşamalılar...” diye kendi kendime seslendim. El yordamıyla ikinci odanın kapısını buldum, içeri girdim ve kulak astım: İnsan varlığına dair hiçbir iz yok. “Artık burada kimsenin yaşamadığına kanaat getirmek gerekir...” diye hüznü bir düşünceye kapıldım. Sonra aceleyle soba bulmaya çalışırken onun donmuş olduğunu fark ettim. Dondurucu bir soğukta terk edilmiş bir evdeki soğuk sobadan daha kötü ne olabilir? Bu düşünce beni tekrar titretti. “Belki sobanın arkasında odun vardır.” Elimi uzattım ama hiçbir dal parçası bulamadım. Sadece küçük bir kütük bulmayı umarak dikildim ve mecalsiz bir biçimde arka odaya döndüm. Burası siyah bir mürekkep gibi karanlıktı. Ellerimin aniden ren geyiği derisiyle giyinmiş birini yakalamasını beklemiyordum. Saçlarım kafamda dikildi, kalbim neredeyse göğsümden fırladı. İfadesi imkânsız bir korku sardı beni. “Korkunç, bir *abaahy*! Şeytan zannederek dehşete kapılmış vaziyette kendimi evden dışarı attım. Orada ren geyiklerimin sessizce yattığını gördüm; etrafta sağır edici bir sessizlik hâkimdi. Kan ter içinde korkuyla nefes alıp veriyordum.

Batıda, gökyüzü uzun zaman önce saydam bir karanlığa bürünmüşse benziyor ama buna rağmen yıldızlar öncekinden daha parlak ve net görünüyordu. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Bir an sonra, korkum azaldı ve cesaretimi tekrar topladım. “İçeri girip ateş yakacağım, sonrasını görürüz. Ben neden bu kadar korkuyorum ki?” diyerek

⁵Balaghan: Aileler için kışlık depo olarak kullanılan yamuk ahşap tomruklardan yapılmış Yakut evi.

⁶Serge: Atlar, ren geyikleri ve öküzler için demirleme, bağlama (?) direği olup Yakut kozmogonisindeki üç dünya arasındaki bağı simgelemektedir: Yukarı dünya, iyilik tanrılarıninki; insanların, diğer canlılar ve doğal unsurların dünyası ve korkunç *abaahy*'ler gibi kötü ruhların ve ölümlerin dünyası olan Orta dünya.

kendimi sorguladıktan sonra *balaghan*'ıma geri döndüm. Kapının eşiğine bir kibrit çöpü sürüyorum ve solumdaki duvara bakıyordum: Kuru bir ağaç parçasına dik vaziyette yaslanmış, henüz yüzülmemiş ölü bir geyik. Bunu görünce yere tükürdüm. Aşırı derecede canım sıkılmıştı. Yakacak odun buldum ve sobayı yaktım, eşyalarımı içeri aldım ve biraz çay kaynattım. Sonra ormanda otlatmaları için ren geyiklerimi çözmeye gittim. İçeri döndüğümde ısınmak için sobanın yanında ayakta durdum ve ölü hayvana tekrar bir göz attım. Öfke beni yeniden sardı, güçlü bir tekmeyle onu devirmek için hızlı bir hamle yaptım. Ölmüş ve iliğine kadar donmuş olan ren geyiği kaskatı şeklinde donmuş yere çatırdayarak çöktü, tıpkı kuru dallar gibi dört bacağı havaya kalktı.

Sıcak bir çaydan sonra, etle karnımı iyice doyurdum, yatağımı yaptım ve geceyi geçirmek üzere yattım.

Karanlığın insanoğluna yaptığı şey işte budur: İnce bir dal bile onun ödünü kopartabilir.

Baigantai'n 4. Senti, 1926.